

การประเมินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษ สร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดลำปาง

อรรณวุฒิ พงษ์โสภาวิจิตร*

ธนวิทย์ บุตรอุดม**

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามโครงการฟ้าใสไร้มลพิษ สร้างเศรษฐกิจชุมชน และเพื่อเสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นกับโครงการ ฟ้าใสไร้มลพิษ สร้างเศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง โดยใช้รูปแบบการประเมินแบบ CIPP กลุ่มตัวอย่าง แบบเฉพาะเจาะจง คือผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง จำนวน 18 คน และอาสาสมัครพิทักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านและเจ้าหน้าที่หน่วยงานที่ควบคุม มลพิษ จำนวน 150 คน เครื่องมือคือแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ สถิติ เชิงพรรณนาหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการ วิเคราะห์เพื่อหาผลการศึกษา สรุปได้ดังนี้

1) ด้านบริบทพบว่าโครงการฟ้าใสไร้มลพิษ สร้างเศรษฐกิจชุมชน มีความจำเป็นและสอดคล้องกับการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ของประชาชน ทั้งนี้เพราะปัญหามอกควันและไฟป่าส่งผลกระทบต่อสุขภาพ อนามัยของประชาชน ทำลายการท่องเที่ยวและกระทบการคมนาคมขนส่ง 2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่าด้านศักยภาพความสามารถ ความรับผิดชอบของ เจ้าหน้าที่แนวทางการจัดการดำเนินงานโครงการฯ ความเพียงพอของงบประมาณ มีความเหมาะสม 3) ด้านกระบวนการพบว่าช่วงเวลาดำเนินโครงการมีความ

ที่มา : http://www.disaster.go.th/dpm/index.php?option=com_content&task=view&id=22334&Itemid=257

* นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาประชาคมเมืองและชนบท มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ลลิตา MPA คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

เหมาะสม มีการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินโครงการให้ประชาชนเข้าใจอย่างชัดเจน และมีกิจกรรมมีความสอดคล้องหรือตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการ 4) ด้านผลผลิตพบว่าโครงการได้ช่วยแก้ไขปัญหามอกควันและไฟป่า การเผาในที่โล่ง การส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง

แนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้น คือควรได้มีการเพิ่มประสิทธิภาพการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึงเพื่อให้เกิดความตระหนักถึงปัญหา การเข้าร่วมกระบวนการในการจัดการ ตลอดจนการส่งเสริมหมู่บ้านต้นแบบให้สามารถขยายองค์ความรู้ไปสู่หมู่บ้านอื่นๆ เพื่อให้การแก้ไขปัญหเป็นรูปธรรมชัดเจน ตลอดจนหาทางป้องกันและแก้ไขปัญหาร่วมกันอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ : ประเมินผล / ปัญหามอกควันและไฟป่า /
การประเมินผลแบบ CIPP

Assessment Project Blue Sky with No Pollution, Create economic Community of Natural Resources and Environment Office, Lampang Province

Adthawut Pongsopawijit*

Thanawit Butrudom**

Abstract

The aims of this study were to assess the community project “Blue Sky with No Pollution”, which was run by the Office of Natural Resources and Environment to reduce air pollution, and to suggest solutions to any problems which might have arisen from the project. The CIPP model was used to evaluate the project. Purposive sampling consisted of 18 executives and staff from the Office of Natural Resources and Environment, Lampang Province and 150 environmental volunteers and pollution control officials. The research tools comprised questionnaires and interviews. The data were analyzed by percentage, mean ($\bar{x}$), standard deviation (SD) and interview analysis. The findings were presented according to the CIPP model.

1) In terms of the context, it was found that solving problems with pollution was essential and in accordance with the promotion of a ‘green environment’ and public healthcare as a means of reducing problems with haze and forest fire which adversely affect public health, tourism and traffic.

* Student in Master of Urban and Rural Community Administration and Development,
Lampang Rajabhat University

** Asst. Prof. Dr. Ph.D. Faculty of Humanities and Social Sciences, Lampang Rajabhat University

2) In terms of the input, the research showed that the staff at the Lampang Natural Resources and Environment Office were efficient and responsible and that the project management approach, the budget allocated and the equipment used in the operation of the project were suitable.

3) In terms of the process, the research showed that the implementation of the project was appropriate. The public were well informed about the aims and objectives of the project and the activities were aligned to meet the objectives of the project.

4) In terms of the product, it was found that the project has moderately contributed to the reduction of smog, forest fires, and open-air burning as well as increasing the cooperation of all stake-holders.

The findings suggest that the project has increased the awareness and participation of the public through improving public relations and those involved should disseminate knowledge gained from the project to other communities. These practices will help solve problems with air-pollution and prevent their recurrence and will do so effectively and sustainably.

Keywords : Assessment / haze and forest fires / CIPP Evaluation Model

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

คำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 สิงหาคม 2554 ได้แถลงนโยบายการบริหารราชการแผ่นดินไว้เพื่อให้มีการพัฒนาอย่างมีคุณภาพสมดุล ยั่งยืนและมีภูมิคุ้มกันตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ในนโยบายที่ 5 นโยบายที่ดิน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ข้อ 5.1 อนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้และสัตว์ป่า ส่งเสริมการบริหารจัดการป่าแบบกลุ่มป่าปาชุมชน อุทยานแห่งชาติ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า สนับสนุนการจัดการอย่างมีส่วนร่วม และให้คนกับป่าอยู่ร่วมกัน ดูแลป่าให้มีความยั่งยืน ข้อ 5.3 ดูแลรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมและเร่งรัดการควบคุมมลพิษ ..การจัดการระบบกำจัดขยะ ของเสียอันตราย มลพิษทางอากาศ หมอกควันโดยวิธีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และเพิ่มขีดความสามารถขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.. และ ข้อ 5.5 ส่งเสริมและสร้างความตระหนักและจิตสำนึกทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่การดำเนินกิจกรรม รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของเครือข่ายอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้มีความสำคัญแก่ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานและองค์กรทั้งภาครัฐและเอกชน ตลอดจนสนับสนุนการดำเนินการตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่จะนำมาสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เนื่องจากปัญหาหมอกควันในภาคเหนือตอนบนของประเทศไทยเป็นอีกปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของประชาชน ต่อสุขภาพของประชาชน โดยเฉพาะผู้ที่มีภูมิคุ้มกันต่ำ เช่น ผู้สูงอายุ เด็กเล็ก และผู้ป่วยโรคระบบทางเดินหายใจ บดบังทัศนวิสัยเป็นอุปสรรคในการคมนาคมขนส่งเสี่ยงต่อการประสบอุบัติเหตุ และส่งผลต่อการท่องเที่ยวของภาคเหนืออันเป็นปัจจัยการเติบโตทางเศรษฐกิจที่สำคัญของพื้นที่ และในช่วงหน้าแล้งระหว่างเดือนธันวาคมถึงเดือนเมษายนของทุกปี จากสภาวะความกดอากาศสูงส่งผลให้ภูมิอากาศแห้งและกระแสน้ำนิ่ง ทำให้ฝุ่นละอองขนาดเล็ก (Particle Matter หรือ PM) ซึ่งมีอยู่ 2 ขนาด คือ ฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) และฝุ่นละอองที่มีขนาดเล็กกว่า 2.5 ไมครอน (PM2.5) โดยฝุ่นละอองขนาดเล็ก สามารถผ่านเข้าไปในทางเดินหายใจได้ลึก โดยระบบทางเดินหายใจ เช่นขนจมูกไม่สามารถที่จะกรองเพื่อไม่ให้เข้าไปในส่วนลึกของระบบทางเดินหายใจได้ จึงมีอันตรายมากกว่าฝุ่นละอองขนาดใหญ่ มีหลักฐานแน่ชัดว่าฝุ่นละอองขนาดเล็กมีผลกระทบต่อสุขภาพทั้งในเมืองลง ประเทศที่พัฒนาแล้ว และประเทศที่กำลังพัฒนา โดยมีผลต่อระบบ

ทางเดินหายใจและระบบหัวใจและหลอดเลือด ไม่มากก็น้อย สำหรับประชาชนที่สูดดมเข้าไป โดยเฉพาะในกลุ่มเสี่ยงได้แก่ เด็กและคนชรา และคนที่มีโรคของระบบทางเดินหายใจ เช่นโรค ภูมิแพ้ โรคหอบหืดเป็นต้น ปัจจุบัน

ยังไม่สามารถหาได้ว่าปริมาณที่ไม่เกินเท่าไรถึงปลอดภัยและไม่ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพต่อทุกคน จากปัญหาไฟป่าและหมอกควัน ประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าว เกษตรกรจะทำการเผาเศษวัสดุเพื่อเตรียมแผ้วถางพื้นที่สำหรับการเกษตรสำหรับช่วง ฤดูการเพาะปลูกในปีถัดไป ทำให้ภาคเหนือตอนบนประสบปัญหาหมอกควันที่รุนแรงมาก สภาวะหมอกควันและฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) ได้สูงขึ้นอย่างมากส่งผล ต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่โดยตรง

จากการติดตามตรวจสอบปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) โดยสถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศของกรมควบคุมมลพิษ ในปี 2551-2553 หลายสถานีใน 8 จังหวัด ภาคเหนือตอนบน ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย พะเยา ลำปาง แม่ฮ่องสอน เชียงใหม่ ลำพูน น่าน และแพร่ พบว่าในช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายนของทุกปี ที่มีการ เผาในที่โล่งจำนวนมากทั้งการเผาในพื้นที่ป่า การเผาเศษวัสดุเหลือใช้จากการเกษตรในพื้นที่ เกษตร และการเผาขยะมูลฝอยและเศษใบไม้ กิ่งไม้ในพื้นที่ชุมชน รวมทั้งผลกระทบจากการ เผาในพื้นที่ประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มภูมิภาคกลุ่มน้ำโขง ปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) มีค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมง สูงเกินเกณฑ์มาตรฐาน 120 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์ เมตร ในหลายพื้นที่และติดต่อกันเป็นเวลานานหลายวัน โดยพบค่าเฉลี่ย 24 ชั่วโมง ของ PM10 ตรวจวัดได้ที่จังหวัดเชียงใหม่ในปี 2551 มีค่าสูงสุด 383 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร จังหวัด เชียงราย ปี 2552 มีค่า 280 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ปี 2553 มี ค่าสูงสุด 518.5 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ซึ่งเกินค่ามาตรฐานกว่า 4 เท่า

ด้านผู้อำนวยการโรงพยาบาลศูนย์ลำปาง กล่าวว่าจากสถานการณ์หมอกควันไฟ ปกคลุมพื้นที่จังหวัดลำปาง โดยเฉพาะในห้วงวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ที่ผ่านมา มี ประชาชนป่วยเป็นโรกระบบทางเดินหายใจเข้ารับการตรวจและรักษาตัวที่โรงพยาบาลศูนย์ลำปาง เพิ่มขึ้นกว่าร้อยละ 15 จากปกติ ซึ่งผู้ป่วยที่ได้รับการรักษาจะมีอาการแสบตา แสบจมูก และ มีบางรายเกิดอาการไอแน่นหน้าอก และหายใจติดขัด ซึ่งเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจแทบทั้งสิ้น จากค่าคุณภาพอากาศที่ได้จากสถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศแบบอัตโนมัติในเขตอำเภอเมือง

ลำปาง พบว่าค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน (PM10) มีค่าสูงถึง 272.5 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร อันเป็นสภาพอากาศที่ไม่ดีและมีผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนในพื้นที่ที่เกิดเหตุการณ์ และสภาพภูมิประเทศของจังหวัดลำปางที่เป็นแอ่งและมีภูเขาสูงรอบล้อมทุกด้าน จึงทำให้สภาพของหมอกควันไฟสะสมและปกคลุมอยู่อย่างต่อเนื่อง ดังจะเห็นจากสภาพอากาศที่เกิดฟ้าสลับในตอนกลางวันโดยเห็นชัดเจนด้วยตาเปล่าว่าจะมีหมอกสีขาวปกคลุมอยู่อย่างหนาแน่นซึ่งก็คือหมอกควัน และจากรายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อมในจังหวัดลำปาง พ.ศ. 2555 โดยสำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 2 ลำปาง ระบุว่าคุณภาพอากาศของจังหวัดลำปาง ซึ่งมีสถานีตรวจวัดคุณภาพอากาศ จำนวน 4 สถานี ได้แก่ สถานีศาลหลักเมือง อำเภอเมืองลำปาง โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านสบป่าด โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลบ้านท่าสี่ และสำนักงานการประปาส่วนภูมิภาค อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง พบว่า คุณภาพอากาศในภาวะหมอกควันระหว่างเดือนมกราคม ถึง เดือนเมษายน 2555 มีปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอน เฉลี่ย 24 ชั่วโมงสูงสุดเท่ากับ 279 ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร ในวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2555 และมีจำนวนวันที่ปริมาณฝุ่นละอองขนาดเล็กกว่า 10 ไมครอนสูงเกินค่ามาตรฐานจำนวน 32 วัน โดยมีระยะเวลาติดต่อกันนาน 17 วัน ในระหว่างวันที่ 23 กุมภาพันธ์ ถึง 10 มีนาคม 2555

สำนักบริหารยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 ซึ่งรับผิดชอบพื้นที่ 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และแม่ฮ่องสอน ได้ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวและจัดทำข้อเสนอโครงการสำหรับจัดสรรงบประมาณในการจัดการปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า โดยในปีงบประมาณ พ.ศ. 2556 อนุมัติโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1 ในวงเงินงบประมาณ 13,000,000 บาท

จากการสนับสนุนงบประมาณในการแก้ไขปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะด้านหมอกควันและไฟป่า จังหวัดลำปางโดยสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปางได้รับมอบหมายรับผิดชอบให้ดำเนินการในพื้นที่จังหวัดลำปาง วงเงิน 2,000,000 บาท จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินการ พบว่ายังขาดการประเมินผลโครงการฯ ในระดับพื้นที่ปฏิบัติงาน ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจทำการศึกษาเพื่อที่จะประเมินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง เพื่อให้ทราบถึงบริบท ปัจจัยนำเข้า กระบวนการ ผลผลิต ใน

การดำเนินโครงการ ปัญหาและอุปสรรค และแนวทางแก้ไขปรับปรุงการดำเนินการโครงการ
ในอนาคต

วัตถุประสงค์ในการศึกษา

1. เพื่อติดตามการดำเนินงานโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างเศรษฐกิจชุมชน ของ
สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง
2. เพื่อเสนอแนวทางในการดำเนินงานโครงการในอนาคต ของสำนักงานทรัพยากร
ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีการประเมินแบบ CIPP Model ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam, 1971) เป็น
รูปแบบการประเมินที่สามารถครอบคลุมในการประเมินโครงการในทุกด้านหลังโครงการได้สิ้นสุด
แล้ว มีรูปแบบการประเมินโครงการที่สำคัญ ซึ่งยาวดี รางชัยกุล วิบูลย์ศรี (2553, หน้า 59)
อธิบายว่า เป็นการประเมินเพื่อการได้มาซึ่งสารสนเทศ เพื่อการตัดสินใจโดยกำหนดสิ่งที่จะ
ประเมินออกเป็น 4 ด้าน ซึ่งเป็นที่มาของ CIPP Model ประกอบด้วย การประเมินบริบทหรือ
สภาพแวดล้อม (Context Evaluation : C) เป็นการประเมินก่อนการดำเนินการโครงการเกี่ยว
กับสิ่งที่อยู่ภายนอกโครงการ แต่มีผลต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวของโครงการ ได้แก่
ความต้องการของชุมชน กลุ่มเป้าหมายที่จะรับบริการจากโครงการ จำนวนประชากร กระแส
ทิศทางของสังคมและการเมือง สภาพเศรษฐกิจและปัญหาของชุมชน ตลอดจนนโยบายของ
หน่วยงานเบื้องบนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อช่วยในการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ
ความเป็นไปได้ของโครงการ เป็นการตรวจสอบเพื่อตอบคำถามต่างๆ เช่น เป็นโครงการที่
สนองปัญหาหรือความต้องการจำเป็นที่แท้จริงหรือไม่ วัตถุประสงค์ของโครงการมีความชัดเจน
เหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายขององค์กร หรือนโยบายของหน่วยเหนือหรือไม่ และเป็น
โครงการที่เป็นไปได้ในแง่ของโอกาส ที่จะได้รับการสนับสนุนจากองค์กรหรือข้อมูลที่ได้จะ
ทำให้ สามารถคาดการณ์เกี่ยวกับอนาคต ซึ่งเป็นประโยชน์ในการวางแผนโครงการ

การประเมินปัจจัยนำเข้า (Input Evaluation: I) เป็นการประเมินทรัพยากรที่จำเป็น
สำหรับการนำมาใช้ในการดำเนินโครงการ กำลังคน หรือจำนวนบุคคลที่ต้องใช้งบประมาณ
และแหล่งเงินสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ อาคารสถานที่ เครื่องมือ ครุภัณฑ์ เพื่อพิจารณา
ถึงความเหมาะสม ความเพียงพอของทรัพยากรที่ใช้ในการดำเนินโครงการ เทคโนโลยีแผนการ

ดำเนินงาน ตลอดจนความเป็นไปได้ในทางปฏิบัติที่จะทำให้วัตถุประสงค์ของโครงการบรรลุหรือไม่ และช่วยในการวางแผนการจัดกิจกรรมของโครงการได้อย่างเหมาะสม

การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation : P) เป็นการประเมินเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมของโครงการ การนำปัจจัยนำเข้ามาใช้เหมาะสม เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการหรือไม่ กิจกรรมที่จัดขึ้นก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการหรือมีอุปสรรคใด ๆ เกิดขึ้น เพื่อหาข้อดีและข้อบกพร่องของการดำเนินงานตามขั้นตอนต่าง ๆ ที่ได้กำหนดไว้เพื่อเป็นข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้รับผิดชอบและผู้ดำเนินการทุกลำดับชั้นอันจะนำไปสู่การแก้ไข ปรับปรุงการดำเนินงานโครงการให้สอดคล้องกับข้อบกพร่องนั้นๆ

การประเมินผลผลิต (Product Evaluation : P) เป็นการประเมินเกี่ยวกับผลที่ได้รับทั้งหมด จากการดำเนินโครงการว่าได้ผลมากน้อยเพียงไร เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยการเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่เป็นตัวบ่งชี้ความสำเร็จหรือความ ล้มเหลวของโครงการ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อม เกษม จันทรแก้ว (2556, หน้า 2) กล่าวถึงสิ่งแวดล้อมไว้ จากพระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ได้ให้คำนิยามของสิ่งแวดล้อมว่า “สิ่งแวดล้อม หมายความว่า สิ่งต่างๆ ที่มีลักษณะทางกายภาพ และชีวภาพที่อยู่รอบตัวมนุษย์ซึ่งเกิดขึ้นโดยธรรมชาติและสิ่งที่มนุษย์ได้ทำขึ้น” คำนิยามชี้ให้เห็นว่า สิ่งแวดล้อมเป็นทุกสิ่งที่เป็นสิ่งมีชีวิตและสิ่งไม่มีชีวิตที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น พืช สัตว์ หินแร่ธาตุ ดิน น้ำ อากาศ แสงอาทิตย์ น้ำมันปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ ถ่านหิน รัตนชาติ คลื่น พายุ แผ่นดินไหว สึนามิ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้ธรรมชาติได้สร้างขึ้นโดยมีกระบวนการวิทยาศาสตร์ (ฟิสิกส์ เคมี และชีววิทยา) และกระบวนการนิเวศวิทยา (ผู้ผลิต ผู้บริโภค ผู้ย่อยสลาย และผู้สับสนุน) อย่างสมดุล ทำให้ระบบสิ่งแวดล้อมสามารถอยู่ได้ด้วยตัวเองได้อย่างยั่งยืน ตราบนานเท่าอนัน ถ้ามีการใช้สิ่งแวดล้อมธรรมชาติเหล่านี้แล้ว ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้จากผลกระทบโดยตรงจากการกระทำต่อสิ่งนั้น อีกทั้งเกิดผลกระทบทางอ้อมจากสิ่งแวดล้อมรอบอื่นๆ ตามมาเป็นลูกโซ่ตามมามากอีกเช่นกันในลักษณะการเกิดแบบผสมผสานด้วยกระบวนการสังคมวิทยาตามด้วยกระบวนการวิทยาศาสตร์และกระบวนการนิเวศวิทยา ทำให้สิ่งแวดล้อมเปลี่ยนสภาพจากสถานภาพเดิมเป็นสถานภาพต่อๆ ไปเป็นลูกโซ่เช่นกัน ด้วยปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงต้องนำหลักการพื้นฐานการจัดการ คือ ต้องขจัดปัญหาที่ต้นเหตุจึงจะสัมฤทธิ์ผลตามที่ต้องการ

ส่วนปัญหาโลกโซ่ต้องขจัดด้วยหลักการฟื้นฟูด้วยการใช้เทคโนโลยีช่วยเช่นเดียวกับผลกระทบโดยตรง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

สิทธิพล ผงจำปา (2553, หน้า 73) ประเมินโครงการชุมชนใสสะอาด หน้าบ้านน่มอง ในเขตเทศบาลตำบลแพรกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ในการศึกษาพบว่า 1) ผลการประเมินโครงการชุมชนใสสะอาด หน้าบ้านน่มอง ในเขตเทศบาลตำบลแพรกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับมาก 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการดำเนินงานโครงการ ด้านผลผลิตของโครงการ และด้านปัจจัยเบื้องต้นของโครงการ ส่วนด้านบริบทหรือสภาวะแวดล้อมของโครงการ พบว่าผลการประเมินอยู่ในระดับปานกลาง 2) ข้อเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงโครงการชุมชนใสสะอาดหน้าบ้านน่มอง ในเขตเทศบาลตำบลแพรกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ คือเทศบาลตำบลแพรกษาทำโครงการต่อไป และควรให้มีการจัดประชุมคณะกรรมการและกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโครงการเพื่อติดตามผลการดำเนินการทุกเดือน ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินโครงการให้มากขึ้น ควรประชาสัมพันธ์โครงการผ่านสื่อ สิ่งพิมพ์ต่างๆ ควรให้การสนับสนุนเรื่องพันธุ์ไม้ ควรติดตามดูแลต้นไม้ที่ปลูกแล้วให้คงตามอยู่เสมอ ควรดูแลรักษาความสะอาดตามถนน สวนสาธารณะ และลำคลอง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปล่อยน้ำเสียลงคลอง ควรจัดการขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูลในชุมชนให้เข้มงวดขึ้น ควรมีการตรวจติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการจัดทำโครงการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่มากขึ้น และเทศบาลตำบลแพรกษาควรเป็นศูนย์กลางในการเชื่อมโยงติดต่อประสานงานกับประชาชนในชุมชน

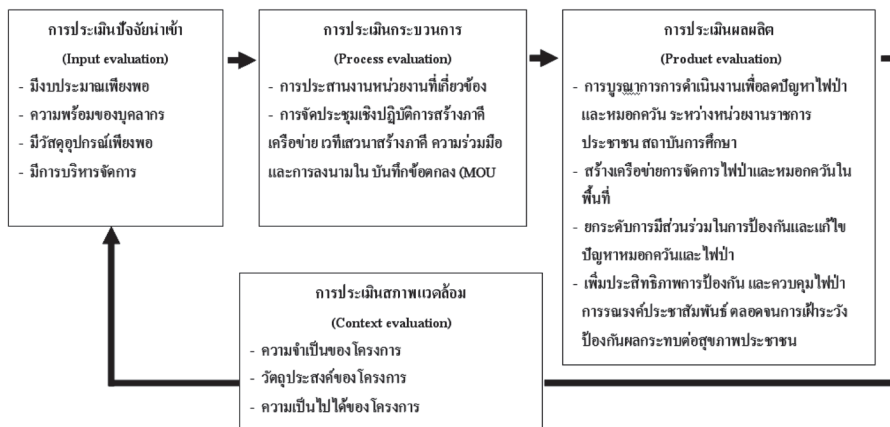
รัชฎาพร พิละกันธา (2555, หน้า 76) ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหามลพิษในตำบลหนองแฝก อำเภอสарภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า 1. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหามลพิษเริ่มจากกลุ่มผู้นำชุมชนหาวิธีการ แล้วจึงประชุมประชาคมนำวิธีการมาเสนอให้คนในชุมชนได้ร่วมกันตัดสินใจ เมื่อเห็นพ้องต้องกันจึงร่วมกันดำเนินการและร่วมรับผลประโยชน์ ทั้งผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน วัสดุสิ่งของ (ปุ๋ยหมัก) และสภาพแวดล้อมภายในชุมชนและสุขภาพของคนในชุมชนดีขึ้น จากแนวทางการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนอันได้แก่ 1) การประชาสัมพันธ์ ผ่านสื่อสู่ชุมชนได้อย่างทั่วถึง 2) การทำเป็นแบบอย่าง/ต้นแบบที่เริ่มต้นจากการลดการเผา การตัดแยกขยะ การทำปุ๋ยหมัก ทำให้เกิดความคิดที่คล้อยตามและทำตาม 3) การสร้างจิตสำนึก ที่ผ่านผู้นำชุมชนและคนในชุมชนได้ร่วมกันสอดแทรกเกี่ยว

กับผลกระทบของปัญหาหมอกควันที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและส่วนรวมผ่านเสียงตามสาย ทำให้ทุกคนในชุมชนได้ตระหนักและให้ความสำคัญ รวมทั้งเมื่อมีกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนก็ได้มีการส่งเสริมให้ลูกหลานของตนเข้าร่วมด้วย และ 4) การสร้างสิ่งจูงใจ ที่สำคัญคือผลตอบแทนที่เป็นรูปธรรม ทำให้คนในชุมชนอยากมีส่วนร่วมในการแก้ไข โดยมีปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน ได้แก่ ความเชื่อและศรัทธาในตัวผู้นำชุมชน ความสัมพันธ์ที่ดีของคนในชุมชน การได้รับการชักชวนจากบุคคลใกล้ชิด ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น และการได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐ และองค์กรภายนอก

ชำนาญวิทย์ ศรีสุพล (2551, หน้า 75) ได้ศึกษาการประเมินผลโครงการจัดการมูลฝอยของเทศบาลเมืองหนองสำโรง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการประเมินผลโครงการจัดการมูลฝอยของเทศบาลเมืองหนองสำโรง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 ผลการศึกษาพบว่า ความต้องการของประชาชนที่มีต่อโครงการ ในทุกกลุ่มเห็นด้วยว่าโครงการมีความจำเป็นและประชาชนมีความต้องการ รวมทั้งมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของประชาชนในเขตเทศบาล มีกฎหมาย/ระเบียบรองรับ ในการสนทนากลุ่ม พบว่า ประเด็นนี้จะมีความแตกต่างกันอย่างมากในด้านความรู้ความเข้าใจของผู้ร่วมสนทนาที่เป็นผู้ปฏิบัติในเขตเทศบาล โดยเฉพาะปลัดเทศบาล รองปลัดเทศบาล หัวหน้าฝ่ายบริหาร จะมีความรู้ความเข้าใจมากที่สุด ในด้านนโยบายของผู้บริหารทุกกลุ่มมีความเห็นและเข้าใจตรงกันว่าเป็นนโยบายของผู้บริหาร สภามีความเข้าใจถึงความสำคัญต่อการสนับสนุนโครงการ รวมถึงภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นกรรมการ ดังนั้น การที่จะให้โครงการล้มเหลวหรือประสบความสำเร็จนั้น การที่มีส่วนร่วมของภาคประชาชนกับหน่วยงานผู้รับผิดชอบโครงการ จึงมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากัน ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า งบประมาณเทศบาลได้จัดสรรงบประมาณไว้เพียงพอสำหรับการทำงาน และมีความเหมาะสม บุคลากรเพียงพอ วัสดุอุปกรณ์ เช่น ยานพาหนะหรือรถบรรทุกขยะมูลฝอย ภาชนะรองรับมูลฝอย วัสดุเครื่องแต่งกายมีเพียงพอ และมีการบริหารจัดการ ด้านกระบวนการ พบว่า การวางแผนในการปฏิบัติงาน พบว่า มีการวางแผนการปฏิบัติงาน มีการมอบหมายให้กับผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วน การกำหนดทางเลือกในการปฏิบัติงานหากเกิดปัญหาในการดำเนินงานของโครงการ เทศบาลน่าจะกำหนดทางเลือกไว้ เพื่อให้งานสามารถดำเนินต่อไปได้ และด้านผลผลิต พบว่า ประชาชนสามารถแยกมูลฝอยก่อนทิ้งได้ ประชาชนได้รับการเก็บรวบรวมและขนส่งมูลฝอยได้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ของพื้นที่ มีคณะกรรมการบริหารโรงงานบ้นพลาสติกจากชุมชน แต่ยังไม่มีการบริหารโรงงานบ้นพลาสติกของชุมชน การก่อสร้างโรงงานบ้นพลาสติก ไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประเภทของงานวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้ เป็นการติดตามผลโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างเศรษฐกิจชุมชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง เป็นการศึกษาทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2. ประชากร

การศึกษาในครั้งนี้ ได้กำหนดประชากรแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ได้แก่ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง ที่เกี่ยวข้องกับโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 18 คน และ ผู้เข้าร่วมโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างเศรษฐกิจชุมชน จำนวน 150 คน ซึ่งประกอบด้วย ผู้ที่เข้าร่วมที่เป็นผู้แทนอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้านในระดับอำเภอ 13 อำเภอ ละ 10 คน และเจ้าหน้าที่ผู้แทนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการควบคุมมลพิษในจังหวัด อาทิ สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 1 ลำปาง สำนักงานแขวงทางหลวงลำปาง สำนักงานป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยจังหวัด ศูนย์ป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยเขต 10 ที่ทำการปกครองจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด โดยสำรวจทั้งหมด

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หลักการทำโครงการและการประเมินผลโครงการ เพื่อกำหนดในการสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งเป็น 4 หน่วยย่อย คือ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและด้านผลผลิต และจัดทำแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ฉบับร่างแล้วนำไปให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบความถูกต้องตามวัตถุประสงค์ที่ศึกษาแล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อใช้เป็นแนวทางในการออกแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ดังนี้

3.1 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล กำหนดออกเป็น 2 แบบ ดังนี้

3.1.1 แบบสอบถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมโครงการฟ้าใสไร้มลพิษ สร้างเศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง กำหนดเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา อาชีพ สถานภาพการสมรส รายได้

ส่วนที่ 2 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบประเมินเกี่ยวกับโครงการฟ้าใสไร้มลพิษ สร้างเศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง

ส่วนที่ 3 ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และแนวทางแก้ไขการดำเนินการโครงการฟ้าใสไร้มลพิษ สร้างเศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง เป็นแบบสอบถามแบบปลายเปิด (Open Ended)

3.1.2 แบบสัมภาษณ์สำหรับเก็บข้อมูลจากผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษ สร้างเศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง จำนวน 18 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการส่วนทุกส่วน หัวหน้าฝ่ายทุกฝ่าย เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติงานตามคำสั่งแต่งตั้ง เกี่ยวกับบริบทของโครงการ ปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการและผลผลิตของโครงการ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้ศึกษาได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 ผู้ศึกษานำหนังสือจากประธานหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง ถึงผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง

เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรสร้างเศรษฐกิจชุมชน โดยใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการ

4.2 การเก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรสร้างเศรษฐกิจชุมชน ใน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบริบท ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต รวมถึงปัญหาอุปสรรค และแนวทางแก้ไขการดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรสร้างเศรษฐกิจชุมชน

4.3 การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง ใช้การสังเกต การบันทึก และการสัมภาษณ์เข้าร่วมด้วย

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิเคราะห์เนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบแนวคิดของการศึกษา โครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรสร้างเศรษฐกิจชุมชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปางโดยเขียนเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาจะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ และนำเสนอข้อมูล ดังนี้

ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปหรือข้อมูลส่วนบุคคล ใช้สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ประกอบการบรรยาย

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามข้อมูลเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ระดับการดำเนินงาน แล้วนำข้อมูลที่ได้ไปประมวลผลโดยการหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$ หรือ Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D. หรือ Standard Deviation) ในแต่ละตัวชี้วัดและค่าเฉลี่ยรวมในแต่ละปัจจัยและองค์ประกอบ

ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้ตอบแบบสอบถาม แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาการดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรสร้างเศรษฐกิจชุมชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปางข้อมูลที่ได้จะนำประมวลผลข้อมูล แล้วทำการวิเคราะห์ และนำเสนอในรูปแบบของการบรรยายสรุป

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการประเมินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างเศรษฐกิจชุมชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง สรุปได้ดังนี้ ด้านสถานภาพทั่วไป ผลจากการศึกษากลุ่มตัวอย่างกว่าสามในสี่ ร้อยละ 76.7 เป็นเพศชาย ส่วนที่เหลือร้อยละ 23.3 เป็นเพศหญิง กลุ่มตัวอย่างหนึ่งในสาม หรือร้อยละ 36.0 มีอายุ 31-40 ปี รองลงมาร้อยละ 28.7 อายุ 41-50 ปี ส่วนที่เหลือ ร้อยละ 15.3 มีอายุ 21-30 ปี ร้อยละ 12.7 มีอายุตั้งแต่ 51 ปีขึ้นไป และน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 7.3 มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ด้านการศึกษา กลุ่มตัวอย่างกว่าหนึ่งในสี่ ร้อยละ 30.0 สำเร็จการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาร้อยละ 17.3 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. ร้อยละ 16.0 สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี ร้อยละ 15.3 สำเร็จการศึกษาระดับอนุปริญญา/ปวส. ร้อยละ 10.7 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และสำเร็จการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี มีอาชีพเกษตรกรกว่าครึ่งหนึ่ง คือร้อยละ 52.7 ประกอบอาชีพเกษตรกร รองลงมาร้อยละ 27.3 อาชีพรับจ้าง ร้อยละ 13.3 ประกอบอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจ สถานภาพการสมรส กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 64.7 สมรสแล้ว รองลงมา ร้อยละ 23.3 มีสถานภาพโสด ร้อยละ 7.3 สถานภาพหย่า/หม้าย และร้อยละ 4.7 แยกกันอยู่ในด้านรายได้ต่อเดือน กลุ่มตัวอย่างกว่าหนึ่งในสาม ร้อยละ 44.7 มีรายได้ต่อเดือน 5,001-10,000 รองลงมา ร้อยละ 24 รายได้ต่อเดือน 10,001-15,000 บาท ร้อยละ 16.7 มีรายได้ต่อเดือน 15,001-20,000 บาท ร้อยละ 10 รายได้ต่อเดือนมากกว่า 20,000 บาท และร้อยละ 4.6 มีรายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 5,000 บาท

ผลความคิดเห็นของผู้ตอบแบบประเมินเกี่ยวกับโครงการ ผลการติดตามโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างเศรษฐกิจชุมชนของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง ในภาพรวม 4 ประเด็น ได้แก่

1) การประเมินด้านบริบท ผลจากการประเมินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีบริบทเหมาะสมในภาพรวมระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจต่อวัตถุประสงค์ของโครงการ รองลงมาเห็นว่ามีความจำเป็นที่จะต้องจัดทำโครงการ ในส่วนผลจากการสัมภาษณ์ พบว่าโครงการฯ มีความจำเป็นเนื่องจากหมอกควันในพื้นที่ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ ผลผลิตทางการเกษตร และต่อสุขภาพ โดยเฉพาะกับเด็กเล็กและผู้สูงอายุทำให้มีอาการไอจามตลอดจนกระตุ้นอาการหอบหืด

2) การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ผลจากการประเมิน พบว่าปัจจัยนำเข้าของโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีความเหมาะสมในระดับมาก โดยเฉพาะ

ศักยภาพความสามารถของเจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด ลำปาง ต่อการจัดทำโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้อง รองลงมาคือความเหมาะสมของแนวทางการจัดการดำเนินงานโครงการ แต่อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ยังพบว่า มีผู้ให้ความคิดเห็นแย้งว่าปริมาณงานที่มีเพิ่มขึ้น และผู้ที่ชำนาญงานด้านสิ่งแวดล้อมยังมีไม่เพียงพอ ทำให้ศักยภาพความสามารถของเจ้าหน้าที่มีอยู่อย่างจำกัด

ประเด็นความเพียงพอของงบประมาณ ความพร้อม และความเหมาะสมของอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน ผลจากการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินโครงการ ได้ข้อสรุปว่าการดำเนินงานโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจ มีงบประมาณเพียงพอ หากแต่ยานพาหนะและวัสดุทัศนูปกรณ์ยังไม่สมบูรณ์เพียงพอ ต้องใช้ยานพาหนะส่วนตัวของเจ้าหน้าที่ในการเดินทาง ซึ่งไม่สามารถเบิกค่าใช้จ่ายได้

3) การประเมินด้านกระบวนการ ผลการประเมินพบว่า กระบวนการของโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ การสร้างความตระหนักรู้ในการป้องกันผลกระทบจากไฟฟ้า ต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมชุมชน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการป้องกันไฟฟ้าและหมอกควันระหว่างผู้เข้าร่วมประชุม การนำข้อตกลงระหว่างหมู่บ้าน-ชุมชนในการเฝ้าระวังไฟฟ้า ช่วงเวลาดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนมีความเหมาะสม แต่ในประเด็นการประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ และการประชาสัมพันธ์โครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชนไปสู่ประชาชนอย่างทั่วถึง มีระดับค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์ที่พบว่าการประชุมประชาสัมพันธ์การดำเนินการโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน ยังไม่ตรงกลุ่มเป้าหมายที่แท้จริง อาจเป็นเพราะกลุ่มเป้าหมายที่มาเป็นอาสาสมัครพิทักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมหมู่บ้าน ซึ่งเป็นเพียงส่วนหนึ่งของหมู่บ้าน-ชุมชนที่มีก่อให้เกิดไฟฟ้าและหมอกควัน ทั้งนี้ ควรกำหนดให้มีการจัดประชุมในระดับตำบล หมู่บ้านเพื่อให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่

4) การประเมินด้านผลผลิต พบว่าโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน มีผลผลิตในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณารายชื่อพบว่า โครงการฯ ทำให้เข้าใจถึงพิษภัยจากผลกระทบของไฟฟ้าและหมอกควัน ทำให้รู้ถึงแนวทางการป้องกันสุขภาพจากผลกระทบของไฟฟ้าและหมอกควันสามารถแก้ไขปัญหาไฟฟ้าและหมอกควันในชุมชนและลดปัญหาการเผาในที่โล่ง พื้นที่เกษตรกรรมในชุมชนได้ ช่วยทำให้สุขภาพของคนในชุมชนดีขึ้น สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ว่าโครงการฯ สามารถแก้ไขปัญหา

ของประชาชนในพื้นที่ได้ตรงตามความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้ดี เพราะเป็นการส่งเสริมให้ความรู้ ความเข้าใจ กับประชาชน และนำเสนอแนวทางการลดการเผาในพื้นที่เกษตรด้วยวิธีการนำเศษวัสดุการเกษตรมาทำเป็นปุ๋ยหมักลดค่าใช้จ่ายในการซื้อปุ๋ยเคมี ทำให้สามารถเป็นแหล่งรายได้อีกด้วย หรือการนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงสำหรับเตาพลังงานชีวมวลได้ สำหรับประเด็นการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่านั้นพบว่า การประชุมดังกล่าวทำให้ประชาชนได้เข้าใจกระบวนการทำงานของเจ้าหน้าที่ และการขอรับการสนับสนุนกำลังคนจากหมู่บ้านได้ เมื่อเกิดเหตุที่รุนแรงขึ้นสามารถระดมสนธิกำลังร่วมแก้ไขปัญหาได้ มีการกำหนดเขตรับผิดชอบระหว่างหมู่บ้านเพื่อช่วยกันดูแล การแจ้งเหตุในพื้นที่ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในระดับพื้นที่เป็นอย่างดี

ในประเด็นการรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้ความรู้ทำให้ประชาชนในพื้นที่ตระหนักถึงพิษภัยจากการเผาต่างๆ ที่ก่อให้เกิดมลพิษโดยการยกตัวอย่างผลกระทบที่เกิดขึ้น และมีการนำตัวอย่างของหมู่บ้าน-ชุมชนที่สามารถระงับเหตุไฟป่าและหมอกควันได้เพื่อให้เป็นแบบอย่างกับพื้นที่อื่นๆ สามารถทำให้ پاکความอุดมสมบูรณ์ได้ จากการร่วมมือร่วมใจของคนในหมู่บ้านที่แก้ไขปัญหาการเผาในพื้นที่ การจัดทำฝายชะลอน้ำ การทำปุ๋ยจากเศษวัสดุทางการเกษตร โดยคาดว่าผลจากการดำเนินโครงการฯ ทำให้เกิดการพัฒนาคูณภาพชีวิตของราษฎรในพื้นที่ให้ดียิ่งขึ้น หรือลดรายจ่าย-เพิ่มรายได้

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการประเมินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน ของสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง สามารถอภิปรายผลการศึกษาตามขั้นตอนได้ดังนี้

ด้านบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Context) ผลการประเมินพบว่า โครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน มีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสร้างสรรค์เศรษฐกิจชุมชน ซึ่งผลการศึกษาสอดคล้องกับสิทธิพล ผงจำปา (2553, หน้า 77) ที่ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการชุมชนใสสะอาดหน้าบ้านน้อมองในเขตเทศบาลแพรเทศ อำเภอเมืองจังหวัดสมุทรปราการ พบว่าโครงการที่มีวัตถุประสงค์และความจำเป็นของโครงการ สอดคล้องกับบริบทหรือสภาวะแวดล้อมในการส่งเสริมสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชน ทั้งนี้เพราะปัญหาหมอกควันและไฟป่าเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบในวงกว้างทั้งสุขภาพอนามัยที่ทำให้ประชาชนต้องเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลแล้วยังส่งผลกระทบไปยังการท่องเที่ยวที่เป็นรายได้สำคัญในพื้นที่ภาคเหนือในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว เป็นปัญหากระทบไปยัง

การคมนาคมขนส่ง และถือเป็นนโยบายจากระดับบริหารไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล กระทรวง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จนถึงในระดับจังหวัด ตามยุทธศาสตร์การป้องกันและแก้ไขปัญหาไฟป่าและการเผาในที่โล่ง และมลพิษหมอกควัน สอดคล้องกับความต้องการเพื่อแก้ไขปัญหา

ด้านปัจจัยนำเข้า (Input) ผลจากการประเมิน พบว่าด้านศักยภาพความสามารถ ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดลำปาง ความเหมาะสมของแนวทางการจัดการดำเนินงานโครงการฯ ความเพียงพอของงบประมาณ และด้านอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ ในการปฏิบัติงานโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรรสร้าง เศรษฐกิจชุมชน มีผลต่อการดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรรสร้างเศรษฐกิจชุมชน สอดคล้องกับสิทธิพล ผงจำปา (2553, หน้า 77) ที่ศึกษาเรื่องการประเมินโครงการชุมชนใสสะอาดหน้าบ้านน้อมองในเขตเทศบาลแพรกา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ การศึกษาพบว่าปัจจัยเบื้องต้นของโครงการชุมชนใสสะอาดหน้าบ้านน้อมองมีผลต่อการดำเนินโครงการ

ด้านกระบวนการ (Process) ผลจากการประเมินด้านกระบวนการ พบว่า ช่วงเวลา ดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรรสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีความเหมาะสม มีการประชุมชี้แจง วัตถุประสงค์และวิธีดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรรสร้างเศรษฐกิจชุมชนให้ประชาชน เข้าใจอย่างชัดเจน และมีกิจกรรมมีความสอดคล้องหรือตรงกับวัตถุประสงค์ของโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรรสร้างเศรษฐกิจชุมชน ส่วนการประชาสัมพันธ์โครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรรสร้างเศรษฐกิจชุมชนไปสู่ประชาชนยังไม่ทั่วถึง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการประชาสัมพันธ์มีห้วงเวลา กระชั้นชิด ไม่ตรงกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจทำให้โครงการฯ ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ได้

ด้านผลผลิต (Product) ผลจากการประเมินพบว่า การแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า การเผาในที่โล่ง การส่งเสริมความร่วมมือจากทุกภาคส่วนต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะภายหลังการดำเนินโครงการฟ้าใสไร้มลพิษสรรสร้างเศรษฐกิจชุมชน มีการนำไปปฏิบัติในพื้นที่จริง หากแต่ไม่สามารถดำเนินได้ต่อเนื่อง ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการขาดปัจจัยจูงใจจากการได้รับประโยชน์ที่ได้เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนา จึงทำให้ไม่ประสบผลสำเร็จเมื่อพ้นระยะเวลาไปสักพัก สอดคล้องกับการศึกษาของรัชฎาพร พิละกันธา (2555, หน้า 76) ที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาหมอกควันในตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ที่พบว่า การสร้างสิ่งจูงใจ ที่สำคัญคือผลตอบแทน

ที่เป็นรูปธรรม ทั้งผลตอบแทนที่เป็นตัวเงิน และที่เป็นวัตถุดิบของ ทำให้คนในชุมชนอยากมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

ข้อเสนอแนะ

เชิงนโยบาย

จากผลการประเมิน เห็นควรเสนอทำโครงการนี้ต่อไป เพราะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาหมอกควันและไฟป่า และการเผาในที่โล่ง ทั้งนี้ ควรเน้นการขยายการสนับสนุนให้ครอบคลุมระดับตำบล หมู่บ้าน เพื่อให้การแก้ไขเป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งจะเป็นแนวทางในการหาทางป้องกันและแก้ปัญหาร่วมกันอย่างยั่งยืน

เชิงปฏิบัติการ

จากผลการประเมินโดยภาพรวมกระบวนการของโครงการ ควรต้องเพิ่มประสิทธิภาพ เช่น การเพิ่มการประชาสัมพันธ์โครงการ ให้ทั่วถึงทั้งในระดับตำบล หมู่บ้าน การประชุมชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ ตลอดจนการส่งเสริมหมู่บ้านต้นแบบให้สามารถขยายองค์ความรู้ไปสู่หมู่บ้านอื่นๆ

รายการอ้างอิง

- เกษม จันทร์แก้ว.(2556). การจัดการสิ่งแวดล้อมแบบผสมผสาน. พิมพ์ครั้งที่ 3.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ
- ชำนาญวิทย์ ศรีสุพล (2551). การประเมินผลโครงการจัดการมูลฝอยของเทศบาลเมือง
หนองลำโรง ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551. การค้นคว้าอิสระ สาขาวิชา
การปกครองท้องถิ่น วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- เยาวดี รามชัยกุล วิบูลย์ศรี. (2553). การประเมินโครงการ แนวคิดและแนวปฏิบัติ.
พิมพ์ครั้งที่ 7. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- รัชฎาพร พิละกันธา. (2555). การมีส่วนร่วมของชุมชนในการแก้ไขปัญหาหมอกควันใน
ตำบลหนองแฝก อำเภอสарภัก จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตร์
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, เชียงใหม่.
- สิทธิพล ผงจำปา. (2553). ประเมินโครงการชุมชนใสสะอาด หน้าบ้านน้อมอง
ในเขตเทศบาลตำบลแพรกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ.
วิทยานิพนธ์ สาขาวิชาสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- สิทธิชัย มุ่งดี. (2555). รายงานสถานการณ์คุณภาพสิ่งแวดล้อม ปี พ.ศ. 2555
ลุ่มน้ำวัง ลุ่มน้ำยม และลุ่มน้ำอิง. สำนักงานสิ่งแวดล้อม ภาคที่ 2 ลำปาง. มปท.

